

MIRAKLET I LOOSDUINEN

Medeltida myt om flerbörd

En holländsk grevinna nedkom med 365 barn på långfredagen den 25 mars 1276 i slottet i Loosduinen, en liten by i närheten av Haag. Denna medeltida myt har fascinerat människor i århundraden. Man har sökt vetenskapliga förklaringar, t ex att det skulle ha rört sig om en druvbörd. Än idag vallfärdar tusentals besökare årligen till kyrkan, där grevinnans barn sägs ha döpts, för att se de två dopfuntar vars vatten länge ansågs kunna överföra grevinnans fertilitetsbefrämjande kraft.

I maj 1660 var den berömde engelske diaristen Samuel Pepys på besök i Holland. Han reste i vagn till byn Loosduinen nära Haag, som till en början inte gjorde något större intryck på den urbane besökaren: på tavernan satt »a great many Dutch boors eating of fish in a boorish manner».

Men Samuel Pepys satt inte kvar länge på tavernan bland de bondska holländarna, han hade kommit till Loosduinen i ett specifikt ärende: han ville besöka kyrkan och se en minnestavla som hängde vid sidan om altaret. Denna tavla berättar om den olyckliga grevinnan Margareta av Henneberg, som på långfredagen i nådens år 1276 på en gång födde 365 barn, av vilka 182 var gossar och 182 var flickor. Det 365:e barnet betecknades som en hermafrodit. Gossarna fick alla namnet Jan medan flickorna döptes till Elisabeth; källorna nämner inte vad som hände med deras ensamma tvekönade syskon.

Födde 365 barn som bestraffning

Enligt legenden hade grevinnan Margareta en dag träffat en fattig tiggarkvinnan som i armarna bar ett par späda tvillingar. Grevinnan ville inte ge henne någon allmosa utan klandrade henne i stället med hårda ord för hennes omoraliska vandel. Grevinnan var nämligen av den uppfattningen att tvillingar omöjligt kunde ha en och samma far. Tiggarkvinnan kallade Gud till vittne på sin oskuld och lade en hemsk förbannelse över den förnämna damen: grevinnan skulle själv snart föda lika många barn som det fanns dagar på året. Så skedde också. På långfredagen den 25 mars 1276 födde Margareta av Henneberg sina 365 barn.

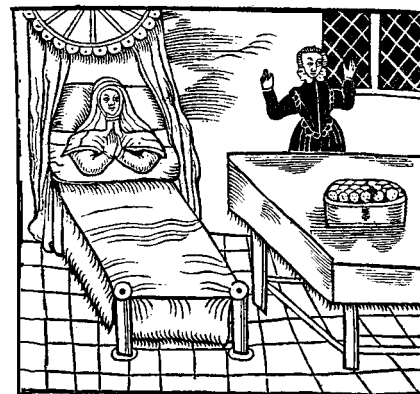

Beskrivningarna av barnen varierar mellan olika versioner av legenden. Deras storlek liknas vid en tumme, en mus eller rent av en kackerlacka. Vissa skildringar tillägger att deras armar, ben och ögon rörde sig och att de hade fullständig mänsklig gestalt.

Strax efter dopet, som förrättades av biskop Guido av Utrecht, utandades de alla samtidigt sin sista suck. Grevinnan var känd i trakten för sitt syndfulla överdåd, och enligt legenden uppslukades kort efter hennes död hennes slott av jorden som ett Guds järkecken.

Fertilitetsbefrämjande kraft

Under 1400- och 1500-talen besöktes Loosduinen ofta av barnlösa kvinnor

Grevinnan förolämpar den fattiga tiggarkvinnan (t v) och föder själv senare som straff 365 barn. Två teckningar från en engelsk 1600-talsballad.

som ville tvätta händerna i de två stora dopkaren som hängde i kyrkan för att utnyttja grevinnans magiska kraft så att de skulle bli fertila; detta bruk fortsatte långt efter reformationen. Under nederländska frihetskriget raserades hela klosteranläggningen i Loosduinen av spanska trupper.

De ivriga holländska bildstormarna gjorde senare rent hus i den gamla kyrkan och slog bland annat sönder minnestavlan om miraklet i Loosduinen. Prästerna satte i slutet av 1500-talet upp en ny tavla och köpte två nya dopkar, vilka ännu idag hänger på väggen i kyrkan. Under de följande 200 åren var kyrkan en av Europas främsta turistattraktioner. Samuel Pepys var långt ifrån den ende som ville se minnestavlan och karen som en kuriositet.

Vetenskapliga förklaringar

Under 1600- och 1700-talen var ett av de mest berömda preparaten i kung Fredrik III:s museum i Köpenhamn ett torkat preparat som utgavs vara ett av Margareta av Hennebergs 365 barn: förmodligen rörde det sig i själva verket om ett aborterat foster, som av en slug holländsk kuriositetshandlare hade sålts till en förnäm dansk greve.

År 1939 kom den engelske obstetrikprofessorn Alan Brews med en ny förklaring till miraklet i Loosduinen: grevinnan Margareta hade i själva verket

Författare

JAN BONDESON

med dr, institutionen för cell- och molekylärbiologi, Lunds universitet.

Fransk 1600-talsgravyr som avbildar den märkliga mångbörden i Loosduinen.

framfött en druvbörd eller mola hydatisdosa och därefter själv avlidit av den efterföljande blödningen. De många blå-sorna i denna druvbörd skulle ha symboliserat de 365 barnen. I flera senare översiktsartiklar över trofoblasttumörer har grevinnan Margareta av Henneberg med vördnad refererats som ett av de första kända fallen av denna typ av neoplasi.

I själva verket talar de ursprungliga beskrivningarna av den egenartade förlösningen i Loosduinen inte direkt för att det skulle ha rört sig om en druvbörd. En verkligt livlig fantasi torde ha varit erforderlig för att uppfatta molans blå-sor som barn: de äldre beskrivningarna nämner dessutom att de diminutiva barnens armar och ben rörde sig.

Sågen i många versioner

Under medeltiden gick en vanlig typ av sägner ut på att någon högt uppsatt person straffades av Gud för sina ogärningar mot de fattiga. Det ter sig rimligt att räkna även miraklet i Loosduinen till denna grupp av sägner. Grundtemat är att den förnäma damen förolämpar en fattig kvinna, varefter hon som Guds straff möter sin död på ett uppseendeväckande och föga angenämt sätt.

Samma slags vandringssågen kan verifieras från många olika håll i Europa. I Tyskland talades det mycket om

den hjärtlösa grevinnan av Holstein som år 1313 skulle ha fött 364 barn, vilka alla levde vid dopet men dog strax efter.

I Frankrike utpekade legenden i stället en viss Madame de Trazegnies, bosatt på ett slott med samma namn utanför Charleroi, som efter att ha anklagat en fattig tvillingmoder för otuktigt leverne själv födde 13 barn.

Ännu mer berömd är skrönan om friherinnan de Porcelets, som hånade en fattig kvinna som hade fött trillingar och liknade henne vid en sugga. Friherinnan födde själv någon vecka senare nio griskulingar! Ätten Porcelets har än i denna dag en griskuling i sin vapensköld som minne av denna gamla familjetradition.

Således är miraklet i Loosduinen den tidigaste och mest utstuderade versionen av en långlivad och egenartad medeltida myt, som senare förekom i många versioner. Frågan är om legenden om Margareta av Henneberg är helt gripen ur luften eller om det verkligen hände något egenartat i Loosduinen på långfredagen 1276. Hypotesen att det skulle ha rört sig om en mola hydatisdosa är tilltalande, men saknar stöd från de äldsta källorna.

Traditionen lever fortfarande

Ännu idag hålls den gamla traditionen levande i trakterna kring Haag och Loosduinen. Liksom på Samuel Pepys

tid gästas kyrkan årligen av flera tusen intresserade besökare, som med vördnad stannar framför minnestavlan med de två dopkaren och begrundar dess latinska inskription som kan översättas med: »Här skall beskrivas ett märkvärdigt och minnesvärt mirakel, vars like ej har setts sedan tidernas begynnelse.»

*

Detta är ett utdrag ur boken »The prolific Countess» av Jan Bondeson och Arne Molenkamp. Den finns inte tillgänglig i bokhandeln men kan beställas från Astra-Draco, Box 2, 221 00 Lund. •